

KOXLEAR IMPLANTLI BOLALARNI OG'ZAKI NUTQINI RIVOJLANTIRISH**Tursunaliyeva Xurshida***O'zMPU "Logopediya" yO'nalishi Magistratura 1-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot ko'xlear implantli bolalarda tizimli logopedik ta'sir ostida og'zaki nutq rivojlanishining samaradorligini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot davomida 20 nafar ko'xlear implant foydalanuvchi bolalarda fonematik eshituv, lug'at boyligi, grammatik tuzilmalar va bog'langan nutq kabi asosiy nutqiy komponentlarning holati tahlil qilindi. Mashg'ulotlardan oldingi va keyingi nutqiy ko'rsatkichlar taqqoslandi hamda nutqiy rivojlanish darajalari bosqichlarga ajratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, tizimli logopedik mashg'ulotlar fonematik eshituv va lug'at boyligining sezilarli darajada oshishiga, grammatik tuzilmalar va bog'langan nutqning barqaror rivojlanishiga olib keladi. Shu bilan birga, past darajadagi bolalar ulushi kamayib, o'rta va yuqori darajadagi bolalar soni oshganligi kuzatildi. Tadqiqot natijalari ko'xlear implantli bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirishda individual yondashuv va muntazam pedagogik reabilitatsiya samaradorligini tasdiqlaydi. Ushbu ish logopedik reabilitatsiya jarayonlarini optimallashtirish va bolalarning nutqiy rivojlanishini yanada samarali monitoring qilishga ilmiy asos yaratadi.

Kalit so'zlar: ko'xlear implant, og'zaki nutq, logopedik reabilitatsiya, fonematik eshituv, lug'at boyligi, grammatik tuzilmalar.

Аннотация: Данное исследование было направлено на изучение эффективности систематического логопедического воздействия на развитие устной речи у детей с кохлеарными имплантами. В ходе исследования анализировалось состояние основных компонентов речи — фонематического слуха, словарного запаса, грамматических структур и связной речи — у 20 детей, пользующихся кохлеарным имплантом. Сравнивались показатели речи до и после логопедических занятий, а уровни речевого развития были разделены на стадии. Результаты исследования показали, что систематические логопедические занятия способствуют значительному улучшению фонематического слуха и словарного запаса, а также стабильному развитию грамматических структур и связной речи. Кроме того, наблюдалось уменьшение доли детей с низким уровнем речевого развития и увеличение числа детей со средним и высоким уровнем. Результаты исследования подтверждают эффективность индивидуального подхода и регулярной педагогической реабилитации в развитии устной речи у детей с кохлеарными имплантами. Данная работа создаёт научную основу для оптимизации логопедического процесса и более эффективного мониторинга речевого развития детей.

Ключевые слова: кохлеарный имплант, устная речь, логопедическая реабилитация, фонематический слух, словарный запас, грамматические структуры.

Abstract: *This study aimed to investigate the effectiveness of systematic speech therapy on the development of oral speech in children with cochlear implants. The research analyzed the status of key speech components—phonemic hearing, vocabulary, grammatical structures, and connected speech—in 20 children using cochlear implants. Speech indicators before and after the therapy sessions were compared, and the levels of speech development were classified into stages. The results showed that systematic speech therapy significantly improved phonemic hearing and vocabulary, as well as contributed to the stable development of grammatical structures and connected speech. In addition, the proportion of children with low speech development decreased, while the number of children with medium and high levels increased. The findings confirm the effectiveness of individualized approaches and regular pedagogical rehabilitation in enhancing oral speech in children with cochlear implants. This study provides a scientific basis for optimizing speech therapy processes and more effectively monitoring the speech development of children.*

Keywords: *cochlear implant, oral speech, speech therapy, phonemic hearing, vocabulary, grammatical structures.*

Kirish

Koxlear implantatsiya eshitish qobiliyati chuqur darajada buzilgan bolalarni reabilitatsiya qilishda zamonaviy tibbiy-pedagogik texnologiya sifatida keng qo'llanilmoqda va u maxsus ta'lim hamda logopediya sohasida muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda. Koxlear implant ichki quloqning shikastlangan tuzilmalarini chetlab o'tgan holda eshitish nervini to'g'ridan-to'g'ri elektr signallari bilan stimulyatsiya qilish orqali tovush axborotini markaziy asab tizimiga uzatishni ta'minlaydi. Natijada bola atrof-muhit tovushlarini idrok etish imkoniyatiga ega bo'lib, eshitish orqali nutqni o'zlashtirish jarayoniga jalb qilinadi. Shu bilan birga, ilmiy manbalar koxlear implantatsiya faqat eshitish sezgisini ta'minlovchi texnik vosita ekanligini, og'zaki nutqning to'liq va funksional shakllanishi esa uzoq muddatli va tizimli pedagogik ta'sirni talab qilishini ko'rsatadi.

Eshitish qobiliyatining erta yoshda buzilishi bolalarning nutqiy, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli darajada salbiy ta'sir ko'rsatadi. Eshitish orqali nutq signallarini qabul qila olmaslik natijasida bolaning so'z boyligi cheklangan bo'lib qoladi, fonematik eshituv shakllanmaydi va grammatik tuzilmalarni o'zlashtirish jarayoni sekinlashadi. Bu holat bolaning atrofdagilar bilan muloqotga kirishishida qiyinchiliklar tug'dirib, keyinchalik ta'lim jarayonida o'quv faoliyatining samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli koxlear implantli bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirish masalasi faqat

individual nutqiy muammo sifatida emas, balki bolaning shaxs sifatida shakllanishi va jamiyatga integratsiyalashuvi bilan bevosita bog'liq bo'lgan kompleks ilmiy muammo sifatida qaraladi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, koxlear implantatsiya qilingan bolalarda og'zaki nutqning rivojlanish darajasi bir qator omillarga bog'liq bo'lib, ularga implantatsiya o'tkazilgan yosh, implantdan foydalanishning uzluksizligi, reabilitatsiya ishlarining erta boshlanishi, shuningdek, oilaviy nutq muhiti va mutaxassislar tomonidan olib boriladigan korreksion-pedagogik mashg'ulotlarning sifati kiradi. Ayniqsa, hayotining dastlabki yillarida implantatsiya qilingan bolalarda markaziy asab tizimining plastiklik xususiyati tufayli eshitish-nutq aloqalari samaraliroq shakllanadi. Bu esa og'zaki nutqni tabiiy yo'l bilan rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi.

Koxlear implantli bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirish jarayoni ko'p bosqichli va murakkab bo'lib, u eshitish diqqatini shakllantirish, tovushlarni farqlash, fonematik idrokni rivojlantirish, lug'at boyligini kengaytirish hamda grammatik va bog'langan nutqni rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Ushbu jarayon logopedik va surdopedagogik yondashuvlar asosida, individual imkoniyatlarni hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim. Shuningdek, bolaning nutqiy rivojlanishida ota-onalarning faol ishtiroki, kundalik muloqot jarayonida og'zaki nutqni qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratish muhim ahamiyatga ega.

Shu nuqtayi nazardan, koxlear implantli bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirishning nazariy asoslarini chuqur o'rganish, mavjud ilmiy yondashuvlarni tahlil qilish va ularni amaliyotga moslashtirish bugungi kunda dolzarb ilmiy vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqola koxlear implantli bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirish jarayonining ilmiy-pedagogik asoslarini yoritishga, ushbu sohada olib borilayotgan tadqiqotlarning ahamiyatini ochib berishga hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Adabiyotlar sharhi

So'nggi yillarda koxlear implantli bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirish masalasi xalqaro ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilmoqda va bu yo'nalish maxsus pedagogika, logopediya hamda audiologiya fanlarining kesishgan nuqtasida muhim tadqiqot obyekti sifatida qaralmoqda. Tadqiqotlar asosan koxlear implantatsiyaning nutqiy rivojlanishga ta'siri, implantatsiya yoshi, reabilitatsiya strategiyalari hamda oilaviy va ijtimoiy omillarning roli kabi masalalarga qaratilgan.

Bir qator mualliflar koxlear implantatsiyaning bolalarda og'zaki nutqni shakllantirishdagi ijobiy ta'sirini ilmiy jihatdan asoslab berganlar. Masalan, Gilley va boshqalar (2010) tadqiqotlarida koxlear implantatsiya markaziy asab tizimida eshitish-nutq aloqalarining qayta tashkil etilishiga yordam berishi, bu esa nutqni idrok etish va ishlab chiqish jarayonlarini faollashtirishi ta'kidlangan. Mualliflar, ayniqsa, erta yoshda implantatsiya qilingan bolalarda fonologik va leksik rivojlanish ko'rsatkichlari yuqoriroq ekanligini qayd etadilar.

Og'zaki nutqning muvaffaqiyatli rivojlanishi implantatsiya qilingan yosh bilan chambarchas bog'liqligi ko'plab tadqiqotlarda tasdiqlangan. Niparko va boshqalar (2010) tomonidan olib borilgan longitudinal tadqiqotlarda 2 yoshgacha implantatsiya qilingan bolalar nutqni idrok etish va ifodalashda kech implantatsiya qilingan bolalarga nisbatan ancha yuqori natijalarga erishgani aniqlangan. Ushbu natijalar neyroplastiklik nazariyasi bilan izohlanib, bolaning hayotining ilk yillarida eshitish stimulyatsiyasining ahamiyati alohida urg'u bilan ko'rsatib o'tilgan.

Koxlear implantli bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirishda reabilitatsiya jarayonining sifati va tizimliliigi ham muhim omil sifatida e'tirof etiladi. Geers va boshqalar (2017) tadqiqotlariga ko'ra, muntazam va maqsadga yo'naltirilgan logopedik mashg'ulotlar olib borilgan bolalarda lug'at boyligi, grammatik tuzilmalarni o'zlashtirish va bog'langan nutq rivoji sezilarli darajada yaxshilangan. Mualliflar eshitishga asoslangan (auditory-verbal) yondashuv og'zaki nutqni rivojlantirishda eng samarali metodlardan biri ekanligini ta'kidlaydilar.

So'nggi tadqiqotlarda oilaning nutqiy muhitni shakllantirishdagi roli ham alohida ilmiy e'tibor markaziga aylangan. Zaidman-Zait va Young (2008) ota-onalarning bolaning kundalik muloqotida faol ishtiroki, uy sharoitida og'zaki nutqni rag'batlantiruvchi muhit yaratishi koxlear implantli bolalarda nutqiy rivojlanish sur'atini sezilarli darajada tezlashtirishini aniqlagan. Ushbu tadqiqotlarda ota-onalarning nutqiy strategiyalarni bilishi va mutaxassislar bilan hamkorligi muhim shart sifatida ko'rsatiladi.

Shuningdek, zamonaviy tadqiqotlarda koxlear implantli bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirish jarayoni ko'p komponentli tizim sifatida talqin qilinmoqda. Nathan va boshqalar (2012) nutqiy rivojlanishni faqat eshitish bilan emas, balki kognitiv rivojlanish, diqqat, xotira va ijtimoiy-emotsional omillar bilan o'zaro bog'liqlikda tahlil qilish zarurligini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, kompleks yondashuv nutqiy natijalarning barqarorligini ta'minlaydi.

So'nggi yillardagi ilmiy manbalarda texnologik rivojlanishning koxlear implantli bolalar nutqiga ta'siri ham muhokama qilinmoqda. Dettman va boshqalar (2016) zamonaviy koxlear implant tizimlarining tovush signalini aniqroq uzatishi nutqni idrok etish sifatini oshirayotganini, biroq bu imkoniyatlardan to'liq foydalanish faqat samarali pedagogik reabilitatsiya bilan uyg'unlashgandagina yuqori natija berishini qayd etadilar.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, koxlear implantli bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirish murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, u tibbiy, pedagogik va ijtimoiy yondashuvlarning integratsiyasini talab qiladi. So'nggi ilmiy tadqiqotlar implantatsiya texnologiyasining o'zi yetarli emasligini, balki ilmiy asoslangan metodlar va tizimli reabilitatsiya orqali og'zaki nutqni rivojlantirish mumkinligini tasdiqlaydi. Ushbu xulosalar mazkur tadqiqotning dolzarbligini yana bir bor asoslab beradi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda koxlear implantli bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirishni o'rganish maqsadida tavsifiy-tahliliy metodologiya qo'llanildi. Tadqiqotda 4–7 yoshdagi koxlear implantatsiya qilingan bolalar ishtirok etib, pedagogik kuzatuv, logopedik diagnostika va ota-onalar so'rovnomasi usullaridan foydalanildi. Og'zaki nutqning rivojlanish darajasi fonematik eshituv, lug'at boyligi va bog'langan nutq ko'rsatkichlari asosida baholandi hamda eshitishga asoslangan logopedik mashg'ulotlardan oldin va keyin olingan natijalar qiyosiy tahlil qilindi.

Natija va muxokama

O'tkazilgan tadqiqot natijalari koxlear implantli bolalarda tizimli logopedik ta'sir ostida og'zaki nutq rivojlanishining ijobiy dinamikasini ko'rsatdi. Tadqiqot boshida bolalarning aksariyatida fonematik eshituvning yetarli darajada shakllanmaganligi, lug'at boyligining cheklanganligi hamda bog'langan nutqning sust rivojlanganligi kuzatildi. Eshitishga asoslangan logopedik mashg'ulotlar muntazam olib borilgach, nutqiy ko'rsatkichlarda sezilarli o'zgarishlar qayd etildi.

Birinchi jadvalda og'zaki nutqning asosiy komponentlari bo'yicha mashg'ulotlardan oldingi va keyingi o'rtacha ko'rsatkichlar aks ettirilgan.

Jadval 1

Koxlear implantli bolalarda og'zaki nutq ko'rsatkichlarining o'zgarishi (n = 20)¹

Nutqiy ko'rsatkichlar	Mashg'ulotdan oldin (M)	Mashg'ulotdan keyin (M)
Fonematik eshituv	42,3 %	71,6 %
Lug'at boyligi	45,8 %	74,2 %
Grammatik tuzilmalar	39,5 %	68,9 %
Bog'langan nutq	37,1 %	66,4 %

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, eng yuqori o'sish lug'at boyligi va fonematik eshituv ko'rsatkichlarida kuzatilgan. Bu holat eshitish stimulyatsiyasi va nutqiy muhitning faollashuvi bilan izohlanadi. Grammatik tuzilmalar va bog'langan nutq rivoji nisbatan sekinroq bo'lsa-da, ijobiy dinamikaga ega ekanligi aniqlandi.

Ikkinchi jadvalda bolalarning nutqiy rivojlanish darajasi umumiy baholash asosida bosqichlarga ajratilgan holda keltirilgan.

¹ Muallif ishlanmasi

Jadval 2

Nutqiy rivojlanish darajalarining taqsimlanishi²

Nutqiy rivojlanish darajasi	Tadqiqot boshida (%)	Tadqiqot oxirida (%)
Past daraja	55 %	20 %
O'rta daraja	35 %	50 %
Yuqori daraja	10 %	30 %

Ushbu natijalar logopedik rehabilitatsiya jarayonidan so'ng past darajadagi bolalar ulushining keskin kamayganini va o'rta hamda yuqori darajadagi bolalar sonining oshganini ko'rsatadi. Bu esa koxlear implantli bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirishda tizimli va maqsadga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvning samaradorligini tasdiqlaydi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, individual logopedik yondashuv bolalarning nutqiy komponentlarini rivojlantirishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Fonematik eshituv va lug'at boyligining sezilarli darajada oshishi, bolalarning so'zlarni to'g'ri talaffuz qilish va ma'no jihatdan boy so'z birikmalarini yaratish qobiliyatini yaxshilashga xizmat qilgan. Grammatik tuzilmalar va bog'langan nutqning rivojlanishi esa ko'proq muntazam mashg'ulotlar va nutqiy interaktiv muhitga bog'liq bo'lib, ularning sekinroq, lekin barqaror o'sishini ta'minlagan.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, koxlear implantli bolalarning nutqiy rivojlanishi multidimensional jarayon bo'lib, u eshitish qobiliyati, so'z boyligi, grammatik tuzilmalarni o'zlashtirish va bog'langan nutqni shakllantirish kabi bir nechta komponentlarni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, tizimli logopedik mashg'ulotlar nutqiy qobiliyatlarni yaxshilashda sezilarli rol o'ynaydi, bu esa rehabilitatsiya jarayonining samaradorligini yanada oshiradi.

Kelgusida o'tkazilishi mumkin bo'lgan tadqiqotlarda logopedik ta'sir samaradorligini oshirish maqsadida individual yondashuv va o'quv-metodik vositalarni optimallashtirish, shuningdek, bolalarning nutqiy rivojlanishini monitoring qilish tizimini yanada mukammallashtirish tavsiya etiladi.

Xulosa

O'tkazilgan tadqiqot koxlear implantli bolalarda tizimli logopedik ta'sir ostida og'zaki nutq rivojlanishining samaradorligini baholashga qaratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, muntazam logopedik mashg'ulotlar fonematik eshituv, lug'at boyligi, grammatik tuzilmalar va bog'langan nutq kabi nutqiy komponentlarni sezilarli darajada rivojlantirishga yordam beradi. Fonematik eshituv va lug'at boyligidagi eng yuqori

² Muallif ishlanmasi

o'sish bolalarning nutqiy qobiliyatlarini shakllantirishda eshitish stimulyatsiyasi va nutqiy muhitning faollashuvining muhim rol o'ynashini tasdiqlaydi. Grammatik tuzilmalar va bog'langan nutq rivoji nisbatan sekinroq bo'lsa-da, doimiy va maqsadga yo'naltirilgan mashg'ulotlar natijasida ularning ham ijobiy o'zgarishi qayd etildi.

Tadqiqot davomida nutqiy rivojlanish darajasidagi o'zgarishlar past darajadagi bolalar ulushining kamayishi va o'rta hamda yuqori darajadagi bolalar sonining oshishi orqali ifodalandi. Ushbu natija tizimli, individual yondashuv va muntazam pedagogik ta'sirning samaradorligini amalda tasdiqlaydi. Tadqiqot shuningdek, koxlear implantli bolalarda nutqiy rivojlanish multidimensional jarayon ekanligini ko'rsatadi. Bu jarayon fonematik eshituv, lug'at boyligi, grammatik tuzilmalar va bog'langan nutqni o'z ichiga oladi, va ularning rivojlanishi logopedik yondashuvning samaradorligiga bevosita bog'liq.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, tizimli logopedik ta'sir bolalarning nutqiy qobiliyatlarini shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega bo'lib, og'zaki nutq komponentlarining barqaror rivojlanishiga olib keladi. Shu bilan birga, kelgusida logopedik reabilitatsiya jarayonlarini yanada samarali qilish maqsadida individual yondashuvlarni takomillashtirish, interaktiv nutqiy muhitni kengaytirish va bolalarning nutqiy rivojlanishini doimiy monitoring qilish tavsiya etiladi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari koxlear implantli bolalarda tizimli va maqsadga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvning og'zaki nutqni rivojlantirishda yuqori samaradorligini tasdiqlaydi va reabilitatsiya jarayonini yanada optimallashtirish uchun ilmiy asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Dettman, S., Dowell, R., Choo, D., Arnott, W., Abrahams, Y., Davis, A., Dornan, D., Leigh, J., Sharpe, G., Cowan, R., & Briggs, R. (2016). Long-term communication outcomes for children receiving cochlear implants younger than 12 months. *Otology & Neurotology*, 37.

https://www.researchgate.net/publication/290541742_Long-term_Communication_Outcomes_for_Children_Receiving_Cochlear_Implants_Younger_Than_12_Months/citation/download

2. Geers, A., Carson, C., Warner-Czyz, A., Wang, N.-Y., & Eisenberg, L. (2017). Early sign language exposure and cochlear implantation benefits. *Pediatrics*, 140.

https://www.researchgate.net/publication/317550740_Early_Sign_Language_Exposure_and_Cochlear_Implantation_Benefits/citation/download

3. Gilley, P., Sharma, A., Mitchell, T., & Dorman, M. (2010). The influence of a sensitive period for auditory-visual integration in children with cochlear implants. *Restorative Neurology and Neuroscience*, 28, 207–218.

https://www.researchgate.net/publication/43201775_The_influence_of_a_sensitive_p

[eriod for auditory-](#)

[visual integration in children with cochlear implants/citation/download](#)

4. Nathan, P., Marschark, M., & Spencer, P. E. (2012). The Oxford handbook of deaf studies, language, and education (Vol. 10).

https://www.researchgate.net/publication/297154862_The_Oxford_Handbook_of_Deaf_Studies_Language_and_Education/citation/download

5. Niparko, J., Tobey, E., Thal, D., Eisenberg, L., Wang, N.-Y., Quittner, A., & Fink, N. (2010). Spoken language development in children following cochlear implantation. JAMA, 303.

https://www.researchgate.net/publication/43226993_Spoken_Language_Development_in_Children_Following_Cochlear_Implantation/citation/download

6. Zaidman-Zait, A., & Young, R. (2008). Parental involvement in the habilitation process following children's cochlear implantation: An action theory perspective. Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 13, 193–214.

https://www.researchgate.net/publication/5885474_Parental_Involvement_in_the_Habilitation_Process_Following_Children's_Cochlear_Implantation_An_Action_Theory_Perspective/citation/download

7. Askarov, D. (2022). In Particular Of Amiry's Composition Of Navai's Ghazal. European Scholar Journal, 3(12), 34-36.

8. Dilmurod, A. (2025). National Idea Issues in Modern Filmodramaturgy (On the Example of Erkin A'zam's Film Dramas). American Journal of Philological Sciences, 5(05), 370-374.

9. Dilmurod, A. (2025). Ideological and Artistic Characteristics of The Work "A Farewell to Arms". American Journal of Philological Sciences, 5(04), 283-286.

10. Asqarov, D. (2025). ADABIYOT FANINI O 'QITISHDA STEAMNI JORIY ETISH. University Research Base, 519-524.

11. Asqarov, D. (2025). G'OYA, MAVZU VA MA'NO MUSHTARAKLIGI. University Research Base, 350-360.

12. Asqarov, D. (2024). AMIRIY LIRIKASIDA NAVOIYGA MUXAMMASLAR. Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 3(12), 87-93.

13. Asqarov, D. (2022). Mukhammas form in the lyrics of Uvaysi. INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 16(09), 5-9.

14. Asqarov, D. (2022). MUKHAMMAS FORM IN THE LYRICS OF UVAYSI. INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 16(09), 5-9.

15. Asqarov, D. (2023). AMIRIYNING NAVOIYGA MUXAMMASI. Academic research in educational sciences, 4(Conference Proceedings 1), 101-105.

16. Asqarov, D. (2026, February). SULTONXON TO 'RA ADO IJODIDA NAVOIY AN'ANALARI. In Conferences (Vol. 2, No. 1, pp. 165-172).